

## การจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง Learning Figures of Speech by Case Method

อรรถพงษ์ ผิวเหลือง

Atthaphong Phiwhlueng

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University Isan Campus.

Author for Correspondence: E-mail: yanamath60@gmail.com

### บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง ซึ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง เป็นกระบวนการการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ อภิปรายข้อมูล และฝึกการทำงานเป็นทีมร่วมกันกับเพื่อนในชั้นเรียน ซึ่งผู้เรียนจะต้องนำความรู้และประสบการณ์ของตนเองมาช่วยในการตีความ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดของผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจซึ่งกันและกัน ฉะนั้น การนำวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) มาใช้ในการเรียนรู้ภาพพจน์ จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จากการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ และอภิปรายข้อมูลร่วมกันในชั้นเรียน และส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัว กระตือรือร้น และกล้าแสดงความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์

**คำสำคัญ:** ภาพพจน์, การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง

Received: 27/11/63, Revised: 14/12/63, Accepted: 19/12/63

## Abstract

The objective of this article for presenting figures of speech by case method that Case Method is a process of active learning that promoting learners to study research analysis discussion and practicing team work together with your friend in the classroom, that learner will bring knowledge and own experience for interpreting and exchange thinking perspective of a learner together, that will help learner understanding each other. so when bringing case method to use in learning Figures of Speech, that will help learner having experience from education research analysis discussion in the classroom together and promoting learners learning from practicality that will make the students excited enthusiastic and daring express this idea creatively.

**Keyword:** Figures of Speech; Case Method

## บทนำ

ในภาษาไทยมีสำนวน สุภาษิต คำพังเพย คำคม โวหาร และภาพพจน์ ที่ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้การพูดมีพลังมากยิ่งขึ้น และยังส่งเสริมให้ผู้พูดมีบุคลิกภาพน่าเชื่อถือ ในที่นี้ ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงเฉพาะภาพพจน์เท่านั้น ซึ่งคำว่า “ภาพพจน์” สามารถวิเคราะห์หองค์ประกอบของคำได้ดังนี้ คำว่า “ภาพ” มาจากคำภาษาบาลีว่า ภาพะ แปลว่า อาการหรือลักษณะ เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยเขียนใหม่ว่า ภาพ หมายถึง รูปร่างหรือรูปภาพที่ถูกบันทึกไว้หรือจดจำได้ในโน้ตทัศน์ ส่วนคำว่า “พจน์” มาจากคำภาษาบาลีว่า วจนะ แปลว่า คำพูด หรือถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสาร เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยเขียนใหม่ว่า พจน์ หมายถึง คำพูดที่เปล่งออกมาแล้วมีความหมาย เมื่อนำมารวมกันจะมีรูปว่า “ภาพพจน์” หมายถึง ถ้อยคำที่มีความหมายเชิงโน้ตทัศน์ที่ทำให้เกิดภาพในจินตนาการของผู้พูดและผู้ฟัง อันเกิดจากประสบการณ์ที่ได้ยินได้ฟังมาแล้ว

ในการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีกระบวนการจัดการอย่างเป็นระบบ และเลือกใช้เครื่องมือเป็นสื่อสำหรับการสอนเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงได้นำกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) มาเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนภาพพจน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์กรณีตัวอย่างที่ได้ยกมาเป็นกรณีศึกษา และนำไปศึกษา ค้นคว้า ในแหล่งข้อมูลต่าง ๆ แล้ว นำกลับวิพากษ์กันในห้องเรียน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เพื่อเปิดกว้างมุมมองต่อสิ่งนั้น ซึ่งถือว่าการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) เป็นเครื่องมือสื่อสารในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ฉะนั้น ในบทความนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอความหมายของภาพพจน์ ประเภทของภาพพจน์ แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) และตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) ดังต่อไปนี้

## ภาพพจน์

### 1. ความหมายของภาพพจน์

ภาพพจน์ (Figures of Speech) ได้มีผู้ให้คำนิยามความหมายของคำนี้ไว้ดังนี้ เคนเนดีและดาน่า (Kennedy and Dana, 2005 : 814) กล่าวไว้ว่า “โวหารภาพพจน์คือการเลือกใช้ถ้อยคำที่ทำให้เห็นภาพชัดเจน (freshness) เพื่อต้องการเน้นความหมายของคำ เพื่อดึงดูดความสนใจโดยการเลือกสรรคำมาใช้สื่อความหมายที่มีนัยแตกต่างจากความหมายตามรูปภาษาที่ปรากฏ (denotation) นั้น เนื่องจากการใช้ภาษาธรรมดาทั่วไปมีความหมายตรงตัว (literal language) อาจจะไม่สามารถดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้” ส่วน พลวิธร เพชรสุริยา (2554 : 7) มองว่า “โวหารภาพพจน์ คือการเลือกสรรถ้อยคำมาเรียบเรียงได้อย่างสวยงาม ทำให้ผู้อ่านเกิดสื่อบารมณร่วม มีความรู้สึกคล้อยตามและเข้าใจความหมายตามที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อสารทำให้เห็นภาพที่ชัดเจนเสมือนว่าตนไปประสบด้วยตนเอง นับว่าเป็นการใช้ภาษาอย่างมีศิลปะอย่างหนึ่ง” สอดคล้องกับกุหลาบ มลลิกะมาส (2548 : 126) และยุพาส (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์วัฒนา (2544 : 21) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “การใช้ภาษาเปรียบเทียบทำให้เกิดความหมายไม่ตรงตามตัวอักษรเป็นการเรียบเรียงถ้อยคำไม่

ตรงไปตรงมา ทั้งนี้โดยมีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความเข้าใจ และความรู้สึกยิ่งขึ้นกว่าการใช้ถ้อยคำบอกเล่าตามธรรมดา ส่วนใหญ่จะใช้ลักษณะสำคัญของภาพพจน์ในการเปรียบเทียบอันเป็นวิธีการที่ผู้แต่งเลือกใช้เพื่อพยายามทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมหรือเป็นที่รู้จักน้อยหรือเรื้อนกลางให้มีความเป็นรูปธรรม” ส่วนชุมสาย สุวรรณชมพู (2540 : 44) และดวงใจ ไทยอุบุญ (2543 : 73) ได้กล่าวว่า “ภาพพจน์เป็นถ้อยคำที่เน้นอารมณ์ความรู้สึกทำให้เกิดมโนภาพโดยใช้กลวิธี หรือชั้นเชิงในการเรียบเรียงถ้อยคำให้มีพลังที่จะสัมผัสอารมณ์ของผู้อ่านจนเกิดความประทับใจ เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง และเกิดอารมณ์สะท้อนใจทำให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ เกิดอารมณ์ความรู้สึกต่อข้อความที่ได้อ่านได้ฟังอย่างกระจ่างชัดเจน” สอดคล้องกับภักดิ์ สุวรรณธาดา (2533 : 294) และสิทธา พินิจภูวดล และคณะ (2514 : 95) ซึ่งมองว่า “ภาพพจน์เป็นการสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้นโดยอาศัยถ้อยคำสำนวนการเขียนที่ชัดเจนประณีต การใช้ภาพพจน์เป็นผลของการใช้คำหรือกลุ่มคำอย่างมีศิลปะ ภาพพจน์เป็นสิ่งที่ทำให้มโนภาพมีความเด่นชัดขึ้นจนผู้อ่านผู้ฟังที่รอรับการถ่ายทอดแลเห็น รู้และเข้าใจ ภาพพจน์จะช่วยให้ความคิดและความรู้สึกของผู้เขียนเข้ามาสู่ความคิดและความรู้สึกของผู้อ่านโดยกลวิธีการเปรียบเทียบเพื่อให้เกิดภาพที่แจ่มชัด” จากแนวคิดข้างต้นทำให้พอจะสรุปความได้ว่า ภาพพจน์ คือการเลือกสรรถ้อยคำที่สื่อความหมายเน้นสะท้อนอารมณ์ความรู้สึก ทำให้เกิดมโนภาพแล้วจัดเรียบเรียงถ้อยคำเหล่านั้นด้วยกลวิธีเฉพาะของผู้เขียน ทำให้เกิดพลังถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนั้นไปสู่ผู้อ่าน และเป็นการเลือกสรรถ้อยคำแทนสิ่งที่เป็นามธรรมและรูปธรรมในเชิงเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจน

ส่วนพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานนั้นมีความหมายแยกส่วนกันดังนี้ คำว่า “โวหาร” หมายถึง ชั้นเชิงหรือสำนวนแต่งหนังสือหรือพูด ถ้อยคำที่เล่นเป็นสำบัดสำนวน (2554 : 1134) และคำว่า “ภาพพจน์” หมายถึง ถ้อยคำที่เป็นสำนวนโวหารทำให้นึกเห็นเป็นภาพ ถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างมีชั้นเชิงเป็นโวหาร มีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความคิด ความเข้าใจ ให้จินตนาการและถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งกว่าการบอกเล่าที่ตรงไปตรงมา (2554 : 867) ส่วนคำว่า โวหารภาพพจน์และภาษาภาพพจน์นั้นไม่พบในพจนานุกรม ฉะนั้น การนิยามคำจำกัดความหมายของคำเหล่านี้ก็ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของนักวิชาการแต่ละท่าน ในที่นี้ ผู้เขียนเห็นว่าควรจะนำประเภทของภาพพจน์ที่นักวิชาการได้จำแนกอธิบายไว้นามาเรียบเรียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไปและเป็นการกำหนดขอบเขตของภาพพจน์ ดังจะได้กล่าวต่อไป

## 2. ประเภทของภาพพจน์

ในการจำแนกประเภทของภาพพจน์นั้น ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของความหมายของคำนั้น ทำให้เห็นมุมมองของนักวิชาการมีความแตกต่างกันจากการตีความหมายจากนิยามคำศัพท์ที่ต่างกัน ก็จะส่งผลให้การจำแนกประเภทของแต่ละคำได้จำนวนที่ต่างกัน ผู้เขียนมองว่าแม้จะให้คำนิยามแตกต่างกันก็ต่างเพียงแต่คำนิยาม ส่วนเนื้อหา ความหมาย การใช้ภาษาล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกัน จึงได้สรุปรวบไว้ ดังนี้

2.1 อุปมา (Simile) นักวิชาการมีความเห็นแบ่งเป็นสามฝ่ายในการนิยามคำอุปมาโดยการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่งโดยอาศัยลักษณะและความเหมือนของทั้งสองสิ่งเปรียบเทียบกัน นักวิชาการฝ่ายที่หนึ่งนำเอาลักษณะของสิ่งของทั้งสองสิ่งมาเป็นเครื่องมือเปรียบเทียบได้แก่ชุมสาย สุวรรณชมพูและสิทธา พินิจภูวดลและคณะสรุปได้ความว่าอุปมา (simile) หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งโดย

ธรรมชาติแล้วมีลักษณะเหมือนกันมาเปรียบเทียบกัน เป็นการช่วยให้ผู้อ่านได้รู้จักสิ่งที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน โดยนำสิ่งที่เคยรู้จักแล้วมาใช้เป็นสื่อเชื่อมโยงความคิดหรือช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพสิ่งที่พูดถึงได้ชัดเจนแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น มักใช้คำเชื่อม เหมือน ดุจ รวากับปาน ประดุจ ประหนึ่ง ดังเช่น เป็นต้น นำสภาพที่แตกต่างกันแต่มีลักษณะเด่นร่วมกันในการเชื่อมโยงถึงกัน นักวิชาการฝ่ายที่สองนำเอาความเหมือนของสิ่งของทั้งสองสิ่งมาเป็นเครื่องมือเปรียบเทียบได้แก่ ปรีชา ช่างขวัญยืน, สมรรัตน์ พันธุ์เจริญ และสายทิพย์ นกุลกิจ สรุปได้ความว่า อุปมา (simile) หมายถึงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง โดยที่ผู้แต่งนำของสองสิ่งที่เหมือนกันมาเปรียบเทียบกัน โดยใช้คำว่า เหมือน คล้าย รวากับ ดุจ กล เพียง ประหนึ่ง เทียบ ดัง เพียง พ่าง เทียม ฯลฯ เป็นคำเชื่อม เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่ต้องการอธิบายดียิ่งขึ้น นักวิชาการฝ่ายที่สามไม่ได้เอาลักษณะและความเหมือนของสิ่งของมาเป็นเครื่องมือในการเปรียบเทียบกันระหว่างทั้งสองสิ่ง แต่อาศัยถ้อยคำเชื่อมในประโยคเท่านั้น ได้แก่ วิชา กงกะนันท์ สรุปได้ความว่า อุปมา (simile) หมายถึงโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบกันว่าเหมือนกัน คำที่ใช้โวหารประเภทนี้ใช้ในการเปรียบเทียบคือคำว่า เหมือน คล้าย ดุจ ดูราว กล ประหนึ่ง เพียง ดัง รวากับ เฉก ฯลฯ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ตาเหมือนตามฤคมาศ พิศควพระลอราช  
ประดุจแก้วเกาทัณฑ์ ก่งนา”

(ลิลิตพระลอ)

2.2 อุปลักษณ์ (Metaphor) นักวิชาการมีความเห็นแบ่งเป็นสี่ฝ่ายในการนิยามคำอุปลักษณ์โดยการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง นักวิชาการฝ่ายที่หนึ่งได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ชุมสาย สุวรรณขมภู, สมรรัตน์ พันธุ์เจริญ และสายทิพย์ นกุลกิจ สรุปได้ความว่า อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง มีความหมายลึกซึ้งกว่าคำอุปมาและมีถ้อยคำบ่งบอกชัดเจน มักปรากฏการใช้คำว่า เป็น คือ เท่า ที่สุด ในการเปรียบเทียบ นักวิชาการฝ่ายที่สองได้แก่ ปรีชา ช่างขวัญยืน และสิทธา พินิจภูวดลและคณะ สรุปได้ความว่า อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึงการนำลักษณะที่เหมือนกันหรือนำลักษณะเด่นของสิ่งสองสิ่งใช้ในการเปรียบเทียบ โดยพูดเหมือนกับว่าสองสิ่งนั้นเป็นสิ่งเดียวกัน นักวิชาการฝ่ายที่สามได้แก่ วิชา กงกะนันท์และสุจิต เพียรชอบ สรุปได้ความว่า อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึงการเปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเหมือนกันทุกประการ มักใช้คำว่า เป็น เท่า คือ ในการเปรียบเทียบ ซึ่งใช้วิธีกล่าวเป็นนัยให้เข้าใจระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง นักวิชาการฝ่ายที่สี่ได้แก่ พระมหาอรรถพงษ์ ผิวเหลือง (2561 : 334 – 345) สรุปได้ความว่า “อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึงการเปรียบเทียบสิ่งสองสิ่งที่มีคุณสมบัติและลักษณะที่คล้ายกัน กล่าวคือแบบเปรียบนั้นเป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม เปรียบเทียบกับสิ่งที่ถูกนำมาเปรียบนั้นก็เป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม โดยมีคำเชื่อมว่า เป็น คือ ซึ่งเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่ผ่านการคัดเลือกถ้อยคำที่มีความสละสลวยกะทัดรัดและมีความหมายตรงต่อความต้องการที่จะสื่อสารได้เป็นอย่างดีและมีกระบวนการเชื่อมโยงความหมายในการเปรียบเทียบเป็นอย่างดี” นอกจากนี้ ยังมีอุปลักษณ์ตามแนวคิดของภาษาศาสตร์ปริชานและอรรถศาสตร์ปริชาน ซึ่งทั้งสองแนวคิดนี้มีความแตกต่างจากอุปลักษณ์ตามแนวคิดโวหารภาพพจน์ ผู้เขียนจึงไม่ได้นำมาแสดงไว้ในที่นี้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“มันก็เป็นข้างงาอันกล้าหาญ      เราก็เป็นคชสารอันสูงใหญ่  
จะอยู่ป่าเดียวกันนั้นฉันใด      นานไปก็จะยับยับประมาณ”

(เสภาขุนช้างขุนแผน)

2.3 สัญลักษณ์ (Symbol) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำสัญลักษณ์ไปในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ชุมสาย สุวรรณชมภู, สมรรัตน์ พันธุ์เจริญ และสายทิพย์ นุกูลกิจ สรุปได้ความว่า สัญลักษณ์ (Symbol) คือ สัญลักษณ์อาจจะเป็นถ้อยคำเดียว ข้อความ เรื่องเฉพาะตอน หรือทั้งเรื่อง เป็นได้ทั้งรูปธรรมหรือนามธรรมที่นำมาเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง การใช้สัญลักษณ์นี้เกิดจากการเปรียบเทียบ ซึ่งต้องอาศัยการตีความหมายในเชิงมโนทัศน์จึงจะเข้าใจได้ และสัญลักษณ์นั้นจะต้องเป็นสากลสำหรับคนทั่วไปหรือเป็นที่ยอมรับเฉพาะกลุ่มด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ผาณิตผิชิดมด      ฤจะอดบ่อาจมี  
แม่เหล็กฤเหล็กดี      อยู่ยวักก็พัวก็พัน”

(อิราษาคำฉันท์)

2.4 นามนัย (Metonymy) นักวิชาการมีความเห็นแบ่งเป็นสองฝ่ายในการนิยามคำนามนัย (metonymy) โดยการเปรียบเทียบส่วนหนึ่งแทนทั้งหมด นักวิชาการฝ่ายที่หนึ่ง ได้แก่ ชุมสาย สุวรรณชมภู และสิทธา พินิจกุล และคณะ สรุปได้ความว่า การใช้คำหรือวลี ซึ่งบอกลักษณะหรือคุณสมบัติเด่น ๆ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากล่าวแทนสิ่งนั้น เพื่อแสดงความหมายแทนสิ่งนั้นทั้งหมด อีกประการหนึ่งคือการกล่าวถึงชื่อของสถานที่แต่หมายถึงคน ซึ่งสอดคล้องกับนักวิชาการฝ่ายที่สอง ได้แก่ สุจิต เพียรชอบ, สมรรัตน์ พันธุ์เจริญ, สายทิพย์ นุกูลกิจ และวิภา กงกะนันท์ สรุปความได้ว่าการเรียกชื่อสิ่งหนึ่งโดยใช้คำอื่นแทนไม่เรียกตรง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นคำที่รู้จักทั่วไปและเมื่อกล่าวแล้วผู้คนก็จะเข้าใจได้ง่าย ทั้งนี้ต้องอาศัยบริบทเป็นตัวกำหนดความหมาย ซึ่งมีวิธีการใช้หลายวิธี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“จะยกหยิบอธิบดีเป็นที่ตั้ง      เหมือนใช้ถังแทนสัดเป็นขัดขวาง”

(นิราศภูเขาทอง)

2.5 อติพจน์ (Hyperbole) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำอติพจน์ (hyperbole) ว่าเป็นคำที่ใช้สื่อเพื่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกเป็นสำคัญ ได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ชุมสาย สุวรรณชมภู, สายทิพย์ นุกูลกิจ และปรีชา ข้างขวัญยืน สรุปได้ความว่า การใช้คำพูดเกินจริงที่มีปรากฏอยู่ในชีวิตเป็นปกติ ก็เพื่อต้องการเน้นความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่งที่ต้องการจะสื่อเป็นสำคัญ และต้องการให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจต่อผู้ฟังหรือผู้อ่าน เพื่อให้มีอารมณ์ร่วมไปด้วย ซึ่งถือว่าเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกและอารมณ์ในขณะนั้นของผู้พูดหรือผู้เขียน ทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกและอารมณ์นั้นเหมือนกันด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ดูผิวสินวนละอองอ่อน      มะลิซ้อนดูดำไปหมดสิ้น  
สองเนตรงามกว่ามฤคินทร์      นางนี้เป็นปิ่นโลกา”

(ศกุนตลา)

2.6 บุคลาธิษฐาน (Personification) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำบุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตมาแสดงอาการ กิริยาการกระทำ และมีคุณสมบัติต่าง ๆ เป็นต้น เหมือนสิ่งที่มีชีวิต ได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ชุมสาย สุวรรณชมภู, สิทธา พินิจภูวดล และคณะ, สายทิพย์ นุกุลกิจ, ปรีชา ช้างขวัญยืน, สมรัตน์ พันธุ์เจริญ, สุจิต เพียรชอบ, และวิภา กงกะนันท์ สรุปได้ความว่า การสมมุติให้สิ่งที่ไม่มีชีวิต มีกิริยาอาการเหมือน เป็นสัตว์ บุคคล สามารถแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ เช่นเดียวกับสิ่งที่มีชีวิตที่ได้กล่าวไปแล้ว ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“หรีงเรไรร้ายไม้ไฟไรล่อม      ประโลมอ้อมราตรีที่หลับไหล  
นกละเมอเพื่อพามาไกลไกล      แผ่ไม้ไผ่ผ่านเลียบอย่างเจียบงัน”  
(คำหยาด)

2.7 ปฏิพจน์ (Paradox) นักวิชาการมีใช้คำแตกต่างกัน แต่อธิบายความหมายเหมือนกันดังนี้ “ปฏิอรรถ” “ปฏิพจน์” “ปฏิทรรศน์” “ปฏิภาคพจน์” ซึ่งในที่นี้ใช้คำว่า “ปฏิพจน์” มีคำนิยามคำปฏิพจน์ (Paradox) โดยการนำถ้อยคำที่มีความขัดแย้งกันและมีความหมายตรงกันข้ามมาจับคู่กัน ได้แก่ ชุมสาย สุวรรณชมภู, ปรีชา ช้างขวัญยืน, สุจิต เพียรชอบ, วิภา กงกะนันท์, สายทิพย์ นุกุลกิจ สรุปได้ความว่าการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือขัดแย้งกัน เป็นถ้อยคำที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริง หรือไม่น่าเป็นไปได้ แต่เป็นไปได้ และกลับเข้ากันได้ ทำให้เกิดความหมายเกินจริงซึ่ง เป็นการกล่าวเปรียบเทียบกับกันได้ความหมายชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“กาลเวลาฆ่าจิตรภูมิศักดิ์      กาลเวลาก็ก่ประจักษ์ตระหนักรู้  
กาลเวลาฆ่าคนดีทุกทีมา      แต่เวลาก็ก่ทูนเทิดเชิดคนดี”  
(ใบไม้ป่า)

2.8 ปฏิอรรถ (Oxymoron) นักวิชาการใช้คำแตกต่างกัน แต่อธิบายความหมายเหมือนกันดังนี้ “ปฏิพจน์” “ปฏิบท” “ปฏิวาทะ” “ปฏิอรรถ” ในที่นี้ใช้คำว่า “ปฏิอรรถ” ในการนิยามคำปฏิอรรถ (oxymoron) เป็นการนำข้อความที่ไม่สอดคล้องกันเพื่อเพิ่มน้ำหนักให้แก่ความหมายเพื่อให้ชัดเจนขึ้น ได้แก่ ชุมสาย สุวรรณชมภู, ปรีชา ช้างขวัญยืน, วิภา กงกะนันท์ และสายทิพย์ นุกุลกิจ สรุปได้ความว่า การนำข้อความที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือค้านกันมาทำให้เกิดความหมายใหม่ โดยเป็นความหมายที่ให้ความรู้สึกขัดแย้ง แต่กลับช่วยเพิ่มความหมายของข้อความแรกให้เข้มข้นขึ้น และเพิ่มน้ำหนักให้แก่ความหมายของข้อความให้ได้ความหมายดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เขาฟังคำสารภาพของเธอพร้อมทั้งยิ้มอย่างขมขื่น”  
(ปรีชา ช้างขวัญยืน)

2.9 คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical Question) เป็นการใช้ข้อความตั้งเป็นคำถาม แต่คำถามนั้นบอกคำตอบอยู่ในตัว ไม่ต้องการคำตอบ แต่ให้ผู้ฟังไปหาคำตอบเอง ได้แก่ ชุมสาย สุวรรณชมภู, สิทธา พินิจภูวดล และคณะ, ปรีชา ช้างขวัญยืน, วิภา กงกะนันท์ และสายทิพย์ นุกุลกิจ สรุปได้ความว่า เป็นศิลปะการใช้คำถามที่ไม่ต้องการ

คำตอบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านมากกว่าต้องการคำตอบ และเพื่อเร้าอารมณ์ผู้อ่าน ผู้ฟังหรือสื่อความหมายและข้อคิดที่ต้องการ และเชื่อตามที่คุณเขียนบรรยายอย่างมั่นคง นอกจากนี้ยังใช้สำหรับ ยั่วให้ผู้อ่านคิดวิตกให้ค้นหาวิธีแก้ไขความวิตกนั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ถึงไม่เลี้ยงบูชาเห็นว่าชั่ว      แต่เขารู้ว่าตัวนั้นเป็นผี  
อันท้าวดาหาริบดี      นั้นมิใช่อาหรือว่าไร  
มาดมั่นเสียเมืองดาหา      จะพลอยอายุขยาหน้าฤหาไม่”

(อิเหนา)

2.10 การเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำการเลียนเสียงธรรมชาติ (Onomatopoeia) เป็นการนำเสียงที่ได้ยินตามธรรมชาติมาใช้บรรยายให้เกิดมโนภาพ เพื่อให้ไพเราะน่าฟัง ยิ่งขึ้น ใช้ทั้งในชีวิตประจำวันและการเขียนบทประพันธ์ ได้แก่ ชุมสาย สุวรรณชมภู, สิทธา พินิจวุฒล และคณะ, ปรีชา ช่างขวัญยืน, สุจริต เพียงชอบ และสายทิพย์ นุกุลกิจ สรุปได้ความว่า การเลียนเสียงธรรมชาติเป็นวิธีการสร้างคำอย่างหนึ่ง เพื่อบอกความหมายซึ่งเป็นธรรมชาตินั้น ๆ อย่างชัดเจน ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านรู้สึกเหมือนได้ยินเสียงเหล่านั้นด้วย และมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังมองเห็นภาพ แสง สี หรือ ท่าทาง จากเสียงของคำที่ได้ยิน นอกจากนี้ยังทำให้เกิดมโนภาพด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“แกรบเกรียบเมื่อเหยียบใบไม้กรอบ      แล้งไรรูมรอบทุกกรอบด้าน  
กระจ่างฟ้ากว้างกว้างกว้างงาน      แร้งร้อนตะวันฉายอยู่ลาดโชน”

(แล้งที่ร่วงราย)

2.11 สมพจน์ (Synecdoche) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำสมพจน์ (synecdoche) เป็นการกล่าวถึงส่วนย่อยของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ต้องการให้มีความหมายถึงส่วนทั้งหมด ได้แก่ วิภา กงกะนันทน์, สายทิพย์ นุกุลกิจ และชุมสาย สุวรรณชมภู สรุปได้ความว่า การกล่าวถึงส่วนเล็ก ๆ ที่เป็นองค์ประกอบย่อยเพื่อใช้แทนส่วนใหญ่ทั้งหมด มีความหมายครอบคลุมหมดทุกอย่าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“เกิดเป็นกวีที่โซ่งโซลา      เบาปัญญาเอกาน้ำตาไหล  
รักรู้ปรัชญาศึกษาไป      จนไส้แห้งราฐานะยากจน”

(ลำเนาภูกระตัง)

2.12 การกล่าวอ้างถึง (Allusion) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำการกล่าวอ้างถึง (Allusion) เป็นการกล่าวอ้างถึงบุคคล สถานที่ เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ เป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป ยกมาประกอบข้อความ ได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส, ชุมสาย สุวรรณชมภู, วิภา กงกะนันทน์ และ สายทิพย์ นุกุลกิจ สรุปได้ความว่า การใช้บุคคล สถานที่ เหตุการณ์ที่สำคัญ ๆ ในอดีตหรือข้อความตอนใดตอนหนึ่งจากวรรณคดีเรื่องนั้น ๆ ทั้งโดยตรงและดัดแปลงมา ซึ่งเป็นที่แพร่หลายมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมบางประการของผู้เขียนจะช่วยให้เชื่อมโยงความคิดให้เข้าใจเรื่องราวได้ถูกต้องยิ่งขึ้น เช่น วาตะของนักปราชญ์ บทกวี สุภาจิต คำพังเพย และสำนวน เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

|                                 |                           |
|---------------------------------|---------------------------|
| “ซากเอ๋ยซากศพ                   | อาจเป็นซากนักรบผู้กล้าหาญ |
| เช่นชาวบ้านบางระจันชั้นรำบาว    | กับหมู่มาประทุษุณยธยา     |
| ไม่เช่นนั้นท่านกวีเช่นศรีปราชญ์ | นอนอนาถเล่าให้ไว้รักษา    |
| หรือผู้กู้บ้านเมืองเรื่องปัญญา  | อาจมานอนจมดินเอย”         |

(รำพึงในป่าช้า)

2.13 การเล่นเสียงและจังหวะ (Alliteration) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามการเล่นเสียงและจังหวะ (Alliteration) เป็นการเรียบเรียงถ้อยคำตามน้ำหนักของเสียง ทำให้เกิดเสียงสัมผัสกัน ได้แก่ กุหลาบ มัลลิกะมาส และ สิทธา พินิจภูวดล และคณะ สรุปได้ความว่า การเรียงร้อยถ้อยคำที่มีเสียงสูงต่ำได้อย่างเหมาะสมกับความหมาย ทำให้เกิดเป็นเสียงที่คล้องจองกัน เป็นจังหวะสอดคล้องกันทำให้เกิดความไพเราะ ซึ่งเสียงสัมผัสนั้นเกิดจากเสียงสระ เสียงพยัญชนะ เสียงวรรณยุกต์ และเสียงจากตัวสะกด จึงถือได้ว่าเป็นความงามทางภาษาเฉพาะอย่างหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

|                        |                        |
|------------------------|------------------------|
| “สุวรรณหงส์ทรงพุ่มห้อย | งามชดช้อยลอยหลังสินธุ์ |
| เพียงหงส์ทรงพรหมินทร์  | ลินลาศเลื่อนเตือนตาชม  |
| เรือชัยไว้องว้าง       | รวดเร็วจริงยิ่งอย่างลม |
| เสียงเล่าเร้าระดม      | หม่ท้ายเย็นเดินคู่กัน  |
| คชสีห์ที่ผาดเผ่น       | ดุตั้งเป็นเห็นขบขัน    |
| ราชสีห์ที่ขยับยัน      | คันสองคู่คู่ยิ่งยง     |
| เรือม้าอาชาทรง         | องค์พระพายผายผันผยอง ฯ |

(ภาพยนต์เรือ)

2.14 การเล่นคำ (Puns Word) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำเพียงท่านเดียวคือ สิทธา พินิจภูวดล และคณะ สรุปได้ความว่า การใช้คำคำเดียวที่มีความหมายต่างกันเพื่อทำให้รสชาติของการพรรณนาไพเราะน่าอ่านยิ่งขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

|                          |                            |
|--------------------------|----------------------------|
| “จากพรากจากจับจับจันรรจา | เหมือนจากนางสะการะวาที     |
| แขกเต้าจับเต้าร้างร้อง   | เหมือนร้างห้องมาหยาตรี...” |

(อิเหนา)

2.15 การลดความหมายของคำ (Euphonisme) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำ ได้แก่ สิทธา พินิจภูวดล และคณะ, และสุจิต เพียรชอบ สรุปได้ความว่า เป็นการใช้อยู่คำอื่นแทนคำที่มีความหมายรุนแรงหรืออาจจะกระทบกระเทือนใจได้ ถือว่าเป็นวิธีการสร้างความอ่อนโยนละมุนละไมในที่ที่หยาบกระด้างบรรเทาความน่าเกลียดโทรมร้าย เป็นการเลี้ยงน้ำใจผู้ฟังให้มีความสุขสดชื่นบาน ถือว่าเป็นความสุภาพโดยใช้ภาษาเป็นสื่อ โดยใช้วิธีลดความหมายของคำเป็นการสร้างให้สวย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“สตรีสูงอายุ แทน หญิงแก่”

2.16 การเล่าเรื่องสมมุติ (Allegory นิทานเปรียบเทียบ) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำ ได้แก่ สิทธา พินิจภูวดล และคณะ, วิชา กงกะนันท์, สายทิพย์ นุกุลกิจและปรีชา ช่างขวัญยืน สรุปได้ความว่าเป็นความเปรียบอย่างยาว ใช้วิธียกเรื่องมาเล่า เพื่อใช้ความหมายที่แฝงอยู่ในเรื่องนั้นเป็นเครื่องอธิบายความคิดบางอย่าง เป็นการพูดทางอ้อมผู้ฟังจะเข้าใจความคิดได้เองด้วยการเปรียบเทียบ ไม่ต้องวิเคราะห์ความคิดที่ต้องการอธิบายนั้นโดยตรง การเล่าเรื่องสมมุตินิยมใช้ในการศึกษาจริยศาสตร์ และวิชาการต่าง ๆ มาแต่โบราณ บางทีก็เป็นเรื่องซ้ำซ้อนเพื่อวิจารณ์สังคม บางทีก็เป็นเรื่องเตือนใจคนโดยหยิบยกสิ่งที่สังคมละเลยมากล่าวถึง เพื่อเน้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำสุภาพิต คำพังเพย หรือเพลงกล่อมเด็ก เพื่อช่วยปลูกใจและสร้างบรรยากาศของเรื่องให้ตื่นเต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ความจนเป็นดาบสองคมให้เราเลือกพลิกใช้คมหนึ่งมันสอนให้เราเจียมตัวรู้จัก

ประมาณตนแต่อีกคมหนึ่งของมันสั่งให้เราทะเยอทะยานหาญเหิม...”

(อยู่กับก๋ง)

2.17 อธิพจน์ (Overstatement) นักวิชาการมีความเห็นในการนิยามคำ ได้แก่ สายทิพย์ นุกุลกิจ, สิทธา พินิจภูวดล และคณะ, สุจิตต์ เพียรชอบ สรุปได้ความว่าเป็นการกล่าวเพื่อให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกเท่านั้น ไม่ใช้ในการรายงานข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ตามปกติสามัญการกล่าวเกินความจริงและรู้สึกชั้นดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พีกัทรงศักดิ์ดากล้าหาญ

แต่ข้าวสารเต็มกระบุงยังแบกไหว

ปลาแห้งที่พี่เอาเข้าเผาไฟ

ประเดี๋ยวเคี้ยวเล่นออกเป็นจุก”

(ระเด่นลันได)

ทั้งนี้ผู้เขียนได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับภาพพจน์จากแนวคิดของนักวิชาการทั้งหลาย จึงสรุปได้ว่ามี 17 ประเภทด้วยกัน ซึ่งในการรวบรวมและจัดจำแนกประเภทนั้นผู้เขียนอาศัยนิยามความหมายของคำว่า “โวหาร” และ “ภาพพจน์” จากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ในการจัดทำในครั้งนี้

### แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case)

แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) ทิศนา ขัมมณี (2562 : 362 – 364) ได้อธิบายวิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

#### 1. ความหมาย

การจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่าง คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้นจากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผลที่มาจากคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ อีกอย่างหนึ่ง กรณีตัวอย่างเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงหรือเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมา โดยมีประเด็นปัญหาทำให้ผู้เรียนคิดค้น อธิบาย ถกเถียงกัน เพื่อสร้างเสริมให้มีการคิด วิเคราะห์

ตัดสินใจให้เหตุผลและมีแนวทางการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นคำตอบที่ผู้สอนต้องการจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยไม่จำเป็นต้องสอนโดยตรง อำไพ สุจริตกุล (ม.ป.ป. : 42 – 47)

## 2. วัตถุประสงค์

วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง เป็นวิธีการที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนการเผชิญและแก้ปัญหาโดยไม่ต้องรอให้เกิดปัญหาจริง เป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และเรียนรู้ความคิดของผู้อื่น ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้น นอกจากนี้ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2561 : 334) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ไว้ว่า จุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างมี 4 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อฝึกให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และเยาะประเด็นปัญหา 2) เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตัดสินใจอย่างมีหลักการและมีเหตุผล 3) เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานร่วมกับกลุ่ม 4) เพื่อฝึกและให้โอกาสผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประสบการณ์ ความรู้สึก และเจตคติซึ่งกันและกัน

## 3. องค์ประกอบสำคัญของวิธีสอน

องค์ประกอบสำคัญของวิธีสอนมี 6 ประการ ดังนี้ 1) มีผู้สอนและผู้เรียน 2) มีกรณีเรื่องที่คล้ายกับเหตุการณ์จริง 3) มีประเด็นคำถามให้คิดพิจารณาหาคำตอบ 4) มีคำตอบที่หลากหลาย คำตอบไม่มีถูกผิดอย่างชัดเจนหรือแน่นอน 5) มีการอภิปรายเกี่ยวกับสภาพการณ์ ปัญหา มุมมอง และวิธีการแก้ปัญหาของผู้เรียน และสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ 6) มีผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

## 4. ขั้นตอนสำคัญของการสอน

ขั้นตอนสำคัญของการสอนมี 6 ประการ ดังนี้ 1) ผู้สอนหรือผู้เรียนนำเสนอกรณีตัวอย่าง 2) ผู้เรียนศึกษกรณีตัวอย่าง 3) ผู้เรียนอภิปรายประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบ 4) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายคำตอบ 5) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและวิธีแก้ปัญหาของผู้เรียนและสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ 6) ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

## 5. เทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ

เทคนิคและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในการใช้วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างให้มีประสิทธิภาพมี 3 ประการ ดังนี้ 1) การเตรียมการ ก่อนการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องเตรียมกรณีตัวอย่างให้พร้อม กรณีตัวอย่างที่เหมาะสมจะต้องมีสาระซึ่งจะช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง กรณีที่นำมาใช้ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องที่มีสถานการณ์ปัญหาขัดแย้ง ซึ่งจะช่วยกระตุ้นความคิดของผู้เรียน หากไม่มีสถานการณ์ที่เป็นปัญหาขัดแย้ง ผู้สอนอาจใช้วิธีการตั้งประเด็นคำถามที่ท้าทายให้ผู้เรียนคิดก็ได้ ผู้สอนอาจนำเรื่องจริงมาเขียนเป็นกรณีตัวอย่างหรืออาจใช้เรื่องจากหนังสือพิมพ์ ข่าว และเหตุการณ์รวมทั้งจากสื่อต่าง ๆ เช่น ข่าวหนังสือพิมพ์ เรื่องสั้น รูปภาพ บทสนทนาหรือคำพูด เรื่องเล่า ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น เมื่อได้กรณีที่ต้องการแล้ว ผู้สอนจะต้องเตรียมประเด็นคำถามสำหรับการอภิปรายเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ที่ต้องการ 2) การนำเสนอกรณีตัวอย่าง ผู้สอนอาจเป็นผู้นำเสนอกรณีตัวอย่าง หรืออาจใช้เรื่องจริงจากผู้เรียนเป็นกรณีตัวอย่างก็ได้ วิธีการนำเสนอทำได้หลายวิธี เช่น การพิมพ์เป็นข้อมูลมาให้ผู้เรียนอ่าน การเล่ากรณีตัวอย่างให้ฟังหรือนำเสนอโดยใช้สื่อ เช่น สไลด์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หรืออาจให้ผู้เรียนแสดงเป็นละครหรือ

บทบาทสมมติก็ได้ อีกอย่างหนึ่ง สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 84) ได้เสนอวิธีการเขียนกรณีตัวอย่างมี 8 ประการ ดังนี้ (1) กำหนดวัตถุประสงค์ของกรณีตัวอย่าง เพื่อความชัดเจนและเข้าใจตรงกัน (2) รวบรวมข้อมูล โดยการสังเกต สัมภาษณ์ ค้นคว้าจากเอกสารประเภทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (3) ระบุเหตุการณ์ที่สำคัญเพื่อแบ่งเหตุการณ์และลำดับเรื่องราวให้ต่อเนื่อง (4) ลงมือเขียนกรณีตัวอย่าง โดยใช้สำนวนภาษาง่าย ๆ กระชับรัด (5) ไม่ควรเขียนในแนวชี้ช่องทางหรือชักนำให้ตัดสินใจ (6) กำหนดวิธีการแบ่งกลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ อภิปรายข้อมูลสาระสำคัญที่ได้ค้นพบ (7) การวิเคราะห์ โดยใช้ความคิดและเขียนแนวทางการแก้ไขปัญหาหลาย ๆ ทาง (8) ชื่อของบุคคล สถานที่ เหตุการณ์สำคัญ ๆ ไม่ควรระบุจริง 3) การศึกษากรณีตัวอย่างและการอภิปราย ผู้สอนควรแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยและให้เวลาอย่างเพียงพอในการศึกษากรณีตัวอย่าง และคิดหาคำตอบ ไม่ควรให้ผู้เรียนตอบประเด็นคำถามทันที ผู้เรียนแต่ละคนควรมีคำตอบของตนเตรียมไว้ก่อน แล้วจึงร่วมกันอภิปรายเป็นกลุ่ม และนำเสนอผลการอภิปรายระหว่างกลุ่ม เป็นการแลกเปลี่ยนกัน ผู้สอนพึงตระหนักว่าการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่างนี้ มิได้มุ่งที่ความถูกต้องของคำตอบ คำถามสำหรับการอภิปรายนี้ ไม่มีคำตอบที่ถูกต้องหรือผิดอย่างชัดเจนแน่นอน แต่ต้องการให้ผู้เรียนเห็นคำตอบและเหตุผลที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดที่กว้างขึ้น มองปัญหาในแง่มุมที่หลากหลายขึ้น อันจะช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบขึ้น ด้วยเหตุนี้การอภิปรายจึงควรมุ่งความสนใจไปที่เหตุผลหรือที่มาที่ผู้เรียนใช้ในการแก้ปัญหาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 85 – 86) ได้อธิบายกระบวนการและลำดับขั้นตอนของการนำกรณีตัวอย่างไปใช้มี 6 ประการ ดังนี้ (1) แยกแยะหัวข้อที่ต้องการสอนและสรุปเป็นความคิดรวบยอด (2) คัดเลือกเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ (3) กำหนดขั้นตอนและรายละเอียดของการนำไปใช้ เช่น จุดมุ่งหมาย กลุ่ม สถานที่ เวลา สื่อสาร ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ (4) การเตรียมห้องเรียนและบรรยากาศให้เหมาะสมกับกรณีตัวอย่าง (5) การเพิ่มเติมเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง (6) สรุปประเด็นและการตั้งคำถามเพื่อให้ได้แนวคิดหรือสาระสำคัญที่ร่วมกันศึกษา

## 6. ข้อดีและข้อจำกัด

6.1 ข้อดีของการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างมี 4 ประการ ดังนี้ 1) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีมุมมองที่กว้างขึ้น 2) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง และได้ฝึกแก้ปัญหาโดยไม่ต้องเสี่ยงกับผลที่จะเกิดขึ้น ช่วยให้เกิดความพร้อมที่จะแก้ปัญหา เมื่อเผชิญปัญหานั้นในสถานการณ์จริง 3) เป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนสูง ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และส่งเสริมการเรียนรู้จากกันและกัน 4) เป็นวิธีสอนที่ให้ผลดีมากสำหรับกลุ่มผู้เรียนที่มีความรู้และประสบการณ์หลากหลายสาขา

6.2 ข้อจำกัดของการเรียนรู้โดยใช้กรณีตัวอย่างมี 2 ประการ ดังนี้ 1) หากกลุ่มผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์ไม่แตกต่างกัน การเรียนรู้อาจไม่กว้างเท่าที่ควร เพราะผู้เรียนมักมีมุมมองคล้ายกัน 2) แม้ปัญหาและสถานการณ์จะใกล้เคียงกับความเป็นจริง แต่ก็ไม่ได้เกิดขึ้นจริง ๆ กับผู้เรียน ความคิดในการแก้ปัญหาจึงมักไปตามเหตุผลที่ถูกที่ควร ซึ่งอาจไม่ตรงกับการปฏิบัติจริงได้

### การจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case)

กระบวนการการจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) โดยกำหนดให้ผู้เขียนแบ่งกลุ่มการทำงานเป็นทีมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและเป็นการเปิดใจกว้างในการยอมรับฟังคำแนะนำจากผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งถือว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ซึ่งมีลำดับการจัดการเรียนรู้ดังนี้

1. ผู้สอนอธิบายความหมาย ประเภท และขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับภาพพจน์ พร้อมยกข้อความตัวอย่างภาพพจน์แต่ละประเภทแก่ผู้เรียน
2. ผู้สอนวิเคราะห์ข้อความตัวอย่างภาพพจน์ และอภิปรายข้อมูลให้ผู้เรียนฟัง แล้วให้ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็นหลังจากได้รับฟังข้อมูล เพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดต่อข้อความนั้น
3. ให้ผู้เรียนจัดทีมเพื่อค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ได้รับมอบหมาย คัดเลือกข้อความ เพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียน และให้ผู้เรียนแต่ละทีมช่วยกันอภิปรายในชั้นเรียน
4. ผู้สอนสรุปผลการอภิปรายแต่ละทีม และแนะนำข้อบกพร่องเพื่อการปรับแก้ไขในครั้งต่อไป
5. ให้ตัวแทนแต่ละทีมสะท้อนผลกระบวนการจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) เพื่อให้ผู้สอนได้นำไปปรับปรุงแก้ไขจุดบกพร่องให้ดีขึ้น และนำไปพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป

### สรุป

การจัดการเรียนรู้ภาพพจน์โดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) เป็นหนึ่งในกระบวนการการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (active learning) ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และยังเป็นกระบวนการการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือเรียนรู้ ค้นคว้า วิเคราะห์ และอภิปรายข้อมูลที่ได้ไปศึกษา และฝึกการทำงานเป็นทีมร่วมกันเพื่อนในชั้นเรียน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดของผู้เรียนด้วยกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจซึ่งกันและกัน อีกอย่างหนึ่ง การเรียนภาพพจน์ในรูปแบบเดิมซึ่งเน้นให้ผู้เรียนฟังบรรยายจากผู้สอนเพียงอย่างเดียว และเรียนรู้การวิเคราะห์ข้อความจากผู้สอนที่ได้สรุปเนื้อหาและบรรยายในคาบเรียนเท่านั้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจถึงกระบวนการวิเคราะห์ได้อย่างลึกซึ้ง ฉะนั้น การนำวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง (case) มาใช้ในการเรียนรู้ภาพพจน์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และได้ทดลองค้นคว้า วิเคราะห์ และอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวและกล้าแสดงออกในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์

## บรรณานุกรม

- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2548). **วรรณคดีวิจารณ์**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). 80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. พิมพ์ครั้งที่ 8. นนทบุรี :  
พี บาลานซ์ดีไซด์แอนปรินต์ติ้ง.
- ชุมสาย สุวรรณชมภู. (2540). **ภาษากับการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดวงใจ ไทยอุบุญ. (2543). **ทักษะการเขียนภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศนา แคมมณี. (2562). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ**. ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภลัย สุวรรณธาดา. (2533). “ภาพพจน์” ในเอกสารการสอนชุดวิชาภาษาเพื่อการสื่อสารหน่วยที่ 1 – 7, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปลื้ม เพชรสุริยา. (2554). “การวิเคราะห์ภาษาภาพพจน์ในโคลงโลกนิติ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาศาสตรประยุกต์)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ยุวพาส์ (ประทีปเสน) ชัยศิลป์วัฒนา. (2544). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดี**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :  
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2530). “การสอนจริยศึกษาด้านสถานการณ์จำลอง” **ประชาศึกษา**.ปีที่ 24 ฉบับที่ 6.
- ลีธธา พินิจภูวดล และคณะ. (2514). **การเขียนและการพูด**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อรรถพงษ์ อดุลญาโณ. (พระมหา). (ผิวเหลือง). (2561). “ความแตกต่างของอุปลักษณ์ตามแนวคิดโวหาร  
ภาพพจน์ ภาษาศาสตร์ปริชานและอรรถศาสตร์ปริชาน”. **ศึกษาศาสตร์ มจร**. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2  
กรกฎาคม – ธันวาคม 2561 : หน้า 321 - 332.
- อำไพ สุจริตกุล. (ม.ป.ป.) “**ข้อเสนอแนะการสอนโดยใช้กิจกรรมและเทคนิควิธีการต่าง ๆ**” เอกสารประกอบ  
วิชา 413803 การฝึกอบรมครูประจำการ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- X. J. Kennedy and Dana Gioia. (2005). **Literature, An Introduction to Fiction, Poetry, and  
Drama**, 9 thed, New York : Pearson Longman, p. 814.